

پیشنهاد دو اثر نفیس مکتوب برای ثبت جهانی

خبرگزاری کتاب ایران با پروین صدرتقه الاسلام، مدیر کاخ گلستان به مناسبت روز جهانی موزه و هفته میراث فرهنگی در ایران گفت‌وگویی انجام داده است. وی در این مصاحبه از تلاش برای معرفی دو اثر «مرقع گلشن» و «آلبوم خانه کاخ گلستان» برای ثبت جهانی خبر داد.

قدمت کاخ گلستان به زمان سلطنت شاه طهماسب اول می‌رسد این کاخ از چند عمارت جداگانه تشکیل شده است که مهم‌ترین آن‌ها در زمان قاجاریه ساخته شده و به عنوان محل سکونت شاهان قاجار مورد استفاده قرار گرفته است. کاخ گلستان علاوه بر حضور پادشاهان قاجار محل تاجگذاری رضاشاه پهلوی نیز بوده است.

ناصر نجمی در کتاب «طهران در عهد ناصری» درباره وجه تسمیه نام کاخ گلستان می‌نویسد: «وجه تسمیه کاخ گلستان به دلیل قرار گرفتن و محصور شدن آن در باغ یا گلستانی بوده که پیرامون آن باغچه‌هایی قرار داشته و خیابان‌های دراز و مشجری که در کنار آن‌ها درختان چنار و سرو سر به آسمان کشیده بودند.»

پروین صدر تقه الاسلام دهه هشتاد ریاست کاخ گلستان را به عهده داشت و در حال حاضر مجدداً به ریاست این مجموعه دست یافته است و می‌کوشد با بهره‌برداری از کارشناسان مجرب به ارتقای وضعیت نسخه‌های خطی این کاخ همت گمارد. به مناسبت ۲۸ اردیبهشت روز جهانی موزه با وی درباره نسخه‌های خطی کاخ گلستان و نحوه نگهداری از آن‌ها، نقش کتاب در ارتباط با موزه‌های جهان و فهرست کتاب‌های نفیس موجود در کاخ به گفت‌وگو نشستیم.

خاتم تقه‌الاسلام برای نخستین پرسش لطفاً بگویید ثبت جهانی کاخ گلستان چه تاثیری بر فعالیت و شناساندن آن دارد؟

نخست باید یادآوری کنم پیش از ثبت جهانی کاخ گلستان دو نسخه از کتاب‌های آن مانند «شاهنامه بایسنقری» (در سال ۸۶) و کتاب «خمسه نظامی» ثبت جهانی و یا به عبارتی ثبت مکتوب شد و این انگیزه‌ای شد تا امسال هم تلاش کنیم دو کتاب «مرقع گلشن» و «آلبوم خانه کاخ گلستان» را معرفی کنیم تا ثبت مکتوب (ثبت جهانی) شود البته هنوز برای انجام این دو مهم تصمیمات اساسی گرفته نشده و در حال حاضر در حد پیشنهاد است.

برای روز جهانی موزه و هفته میراث فرهنگی چه برنامه‌هایی ارائه می‌دهید؟

برنامه‌های ویژه‌ای برای بیشتر شناساندن کاخ گلستان در دست داریم. نمایش تعدادی از تابلوهای مینیاتورهای شاهنامه، آلبوم‌های بسیار قدیمی کاخ گلستان و اسناد مربوط به دوره قاجار، بخشی از برنامه‌های کاخ گلستان در هفته میراث فرهنگی است. ضمن این که پس از ثبت جهانی کاخ گلستان تعداد گردشگرانی که به این مجموعه فرهنگی تاریخی مراجعه کرده‌اند بسیار افزایش یافته است. بیشترین بازدیدکنندگان کاخ گلستان از کشورهای اسکاندیناوی، کره، بلغارستان، ایتالیا، اسپانیا و ژاپن هستند و باید با تبلیغات درباره کاخ به بازدیدهای خارجی آن بیشتر افزود.

نگهداری از کتاب‌ها و نسخ خطی کتابخانه کاخ گلستان در زمان مدیریت شما و با شیوه‌های جدید چگونه بوده و چه فعالیت‌هایی در این زمینه انجام شده است؟

با همکاری کارشناسان و افراد خوشفکر که در کنار من بودند توانستیم در کاخ گلستان فعالیت‌های مهمی را انجام دهیم از جمله کتابخانه، مرکز اسناد و اسناد تصویری کاخ گلستان که به صورت مرکزی پیشرفته و بسیار مدرن درآمد. در واقع اکنون کتاب‌های خطی، اسناد و آلبوم تصویری کاخ در شرایطی بسیار پیشرفته نگهداری می‌شود. سیستم گرمایش و سرمایش کاخ ابتدا مبتنی بر آب بود ولی از سال ۱۳۸۰ که به کاخ آمدم سیستم گرمایش و سرمایش را به سیستم هوا تغییر دادیم و همه سیستم‌ها اکنون با هوا کار می‌کند و دیگر آب جریان ندارد که خطری نسخه‌های خطی و کتابخانه را تهدید کند.

کار مهم دیگری که انجام شد سقف‌های کاخ گلستان که چوبی بود به سازه‌های فلزی سبک تغییر داده شد تا خطر آتش‌سوزی کمتر شود. همچنین تمام آبنماهای کاخ را بر طبق عکس‌هایی که در آلبوم خانه کاخ موجود بود، تعمیر کردیم. سه مخزن کتب خطی، اسناد و آلبوم خانه در ساختمانی قرار گرفت که این ساختمان را نیز ضد زلزله و ضد حریق کردیم.

در حال حاضر از اموال کاخ گلستان مثل کتاب‌ها، نسخ خطی و اشیاء موزه‌ای سیاهه‌ای موجود است؟

تعدادی از کتاب‌های خطی کاخ به کتابخانه مجلس و کتابخانه ملی منتقل شده است البته تعداد زیادی از کتاب‌های خطی موجود نیست و همچنین تعدادی از کتاب‌های مصور شامل تذهیب و مینیاتوری به کتابخانه مجلس انتقال یافته است. همچنین مقدار زیادی از اشیاء و جواهرات کاخ گلستان مانند «تخت طاووس» در بانک مرکزی در کنار جواهرات سلطنتی نگهداری می‌شود که بهتر هم هست در آنجا نگهداری شود.

با توجه به شرایط مناسبی که در کاخ به‌وجود آمده است برای شناساندن کاخ گلستان به جوامع بین‌المللی چه راهکارهایی اندیشیده‌اید و در این زمینه انتشار کتاب و تبادل آن با موزه‌ها چه نقشی می‌تواند داشته باشد؟

بسیار سودمند خواهد بود که بتوانیم با موزه‌های جهان تبادل کتاب داشته باشیم به‌ویژه اگر کتاب‌های مبادله شده به دو زبان منتشر شود. در مقابل ما هم باید کتاب‌هایی را به دو زبان چاپ کنیم، این تبادل کتاب‌ها باعث شکل‌گیری ارتباط بسیار سودمندی میان ما و دیگر موزه‌های جهان می‌شود. از سویی برای شناساندن موزه می‌توانیم تنها به معرفی کتاب‌های خطی در سایت‌ها اکتفا نکنیم بلکه تا حدودی از نمایش آثار و اشیاء موزه بهره ببریم زیرا در کاخ گلستان فرش‌های بی‌نظیر، اشیاء فوق‌العاده و یک سری پارچه‌های قاجاری زربفت نیز موجود است که شاید در سطح جهانی مهم نباشد اما می‌تواند برای بازدیدکننده‌ها جالب و جذاب باشد. همچنین می‌خواهیم مقداری از وسایل و اشیایی را که در مخازن داشتیم جا به جا کنیم و در معرض تماشای بازدیدکننده‌ها قرار دهیم.

آیا محققان و نویسندگان داخلی و خارجی از منابع کاخ گلستان نظیر نسخه‌های خطی چاپی بهره می‌گیرند برای استفاده آن‌ها چه امکاناتی در نظر گرفته شده است؟

ما زیر نظر معاونت میراث فرهنگی به تقاضاهای این افراد پاسخ می‌دهیم. اگر بخواهند از کتاب‌ها استفاده کنند نسخه‌های چاپی کتاب‌های خطی که قبلاً چاپ شدند در اختیارشان قرار می‌گیرد.

هیات‌های سیاسی که از کاخ گلستان بازدید می‌کنند چه دیدگاهی دارند و این بازدیدها چه نقشی برای کاخ گلستان داشته است؟

در واقع باید گفت که ۹۰ درصد این هیات‌ها از کاخ گلستان بازدید داشته‌اند. هر هیاتی که وارد تهران شده است از کاخ گلستان بازدید کردند. این بازدیدها خیلی مهم است؛ برای مثال نخست وزیر سابق ایتالیا که از کاخ بازدید داشت وی را ابتدا به بخش «آلبوم خانه تصویری کاخ گلستان» بردیم. می‌دانید که این آلبوم خانه دومین آلبوم خانه جهان است. نخستین آلبوم‌خانه در کاخ وینسودور انگلستان و دومین آلبوم‌خانه در جهان کاخ گلستان است و حدود ۵۰ هزار عکس و شیشه دارد. این خیلی مهم است که از زمانی

که هنر عکاسی شکل گرفت چند سال بعد در کاخ گلستان و در زمان قاجار ناصرالدین شاه عکاسی انجام می‌شده است. دیدن این آلبوم خانه برای نخست وزیر سابق ایتالیا خیلی عجیب بود و در ذهنش نمی‌گنجید. هیات‌های چینی، ژاپنی، آلمانی و بلژیک بازدیدکننده نیز می‌خواستند بدانند چگونه از کتاب‌های خطی نگهداری می‌شود وقتی دیدند از کتاب‌ها به طور ویژه نگهداری می‌کنیم بسیار خرسند می‌شدند.

به تازگی چه کتابی از سوی کاخ گلستان منتشر شده است؟

«آلبوم خانه کاخ گلستان» به زبان فارسی و انگلیسی چاپ شده که نشر این کتاب‌های دو زبانه کاربرد بسیاری دارد. باید به این نکته اشاره کنم که تنها انتشار کتاب برای کاخ گلستان کافی نیست بلکه باید در سایتهای مختلف، کتاب‌هایی را در این زمینه معرفی کنند تا کاخ گلستان به درستی برای مردم جامعه معرفی شود. البته در این باره باید از صدا و سیما و وزارت فرهنگ و ارشاد بیشتر کمک بگیریم این دو سازمان می‌توانند در شناساندن کاخ گلستان و موزه‌های دیگر به ما یاری برسانند. کاخ گلستان ثبت جهانی شده است و باید تبلیغات درباره آن بیشتر شود زیرا پس از ثبت جهانی شدن تعداد بازدیدکننده‌ها خیلی بیشتر شده است. به طوری که اگر امروز کاخ ۱۰۰ نفر بازدیدکننده داشته باشد ۸۰ نفر از آن‌ها بازدیدکننده‌های خارجی هستند. این آمار مربوط به بازدیدهای پس از نوروز است. در ایام فروردین توره‌های آلمانی، ایتالیایی و بلژیکی متعددی داشته‌ایم که این توره‌های خارجی در اردیبهشت خیلی بیشتر خواهد شد. ضمن این که برای شناساندن موزه‌ها باید یک ارتباط و تعامل تنگاتنگ بین سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری و صدا و سیما شکل بگیرد.

در حال حاضر کتابی برای انتشار دارید؟

کتابی خطی از مجموعه کتاب‌های کاخ گلستان با عنوان «کلیات گلستان سعدی» است که از روی نسخه خطی چاپ می‌شود و در حال حاضر مشغول نوشتن مقدمه‌ای بر آن هستم. این کتاب از سوی انتشاراتی که دستگاه‌های پیشرفته دارند و می‌توانند کتاب‌های خطی یا نفیس را چاپ کنند در شرایطی مطلوب منتشر خواهد شد.

با توجه به این‌که نمایشگاه کتاب را پشت سر گذاشته‌ایم برای غنی‌سازی کتابخانه کاخ گلستان چه تمهیداتی اندیشیدید؟

ما هر سال یک بودجه مناسبی را برای خریدن کتاب‌های هنری از نمایشگاه کتاب در نظر می‌گیریم. در نمایشگاه بین‌المللی کتاب بیشتر خرید ما کتاب‌های چاپی در حوزه معماری، مرمت بنا، مرمت آثار، هنرهای زیبا و... است. البته در سال‌های گذشته در نمایشگاه کتاب یک غرفه کوچک برای شناساندن کتاب‌های خطی به کاخ گلستان اختصاص داشت که در این غرفه کتاب‌های خطی که چاپ عکسی شده‌اند در معرض تماشا قرار می‌گرفتند. اگر عکس‌هایی از آلبوم خانه کاخ گلستان مانند عکس کاشی‌ها، آینه کاری‌ها، گچ بری‌ها و نسخ خطی در معرض نمایش گذاشته شود می‌تواند بیشتر نظر پژوهشگران، محققان و همچنین توریست‌ها و گردشگران را به خود جلب کند.

به عنوان پرسش پایانی برای نگهداری میراث فرهنگی چه اقداماتی در تعامل با دیگر سازمان‌ها باید انجام شود؟

میراث فرهنگی باید یکی از واحدهای دانشگاهی قرار گیرد. زمانی که در دانشگاه تدریس می‌کردم بر این باور تاکید داشتم که باید دو واحد میراث فرهنگی برای تمام دانشجویان در نظر گرفته شود. در دانشگاه واحدهای عمومی زیادی تدریس می‌شود که از درس اختصاصی نیست در کنار این واحدهای عمومی میراث فرهنگی نیز باید گنجانده شود. در دانشگاه‌ها و مدرسه‌ها باید دو واحد درس (آشنایی و شناخت میراث فرهنگی) گنجانده شود تا وقتی فردی برای بازدید کاخ گلستان می‌آید با نوک چاقو آثاری را که می‌بیند مثل همین شیرهای سنگی را که در حیاط کاخ نگهداری می‌شود خراش ندهد زیرا مرمت این آثار هزینه‌بردار است و در صورت آسیب کاملاً به شکل اولیه برنخواهد گشت.

<https://www.ibna.ir>